

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/120/64-67>

Esmira Məmmədova
Bakı Dövlət Universiteti
<https://orcid.org/0009-0000-7873-2365>
esmiramammadova1981@gmail.com

Artiklların dil öyrənməsində rolu və çətinlikləri

Xülasə

Bu məqalədə artiklların (məqalələrin) dil öyrənmə prosesindəki rolu və qarşılaşılan çətinliklər təhlil edilir. Artikllar ingilis dili kimi məqalə əsaslı dillərdə düzgün və mənalı nitqin qurulmasında mühüm yer tutur. Dil öyrənənlər üçün artiklların istifadəsi bəzən qeyri-müəyyənlik yaradır, çünki ana dillərində belə bir qrammatik kateqoriya olmaya bilər. Bu da onların *a*, *an* və *the* kimi artiklları düzgün tətbiq etməkdə çətinlik çəkmələrinə səbəb olur. Məqalədə həm artiklların funksional əhəmiyyəti, həm də tədris zamanı tətbiq edilə biləcək üsul və strategiyalar haqqında məlumat verilir.

Açar sözlər: *dil öyrənilməsi, qrammatika, a/an/the, məqalələr, çətinliklər, xarici dil, tədris üsulları, ingilis dili*

Esmira Mammadova
Baku State University
<https://orcid.org/0009-0000-7873-2365>
esmiramammadova1981@gmail.com

The Role and Challenges of Articles in Language Learning

Abstract

This article explores the role of articles in the language learning process and the difficulties when the learners often face. Articles play a crucial role in constructing clear and meaningful speech in article-based languages such as English. For language learners, the use of articles can cause confusion, especially if their native language lacks a similar grammatical category. This often leads to challenges in correctly applying articles like “a,” “an,” and “the.” The article also discusses the functional significance of articles and presents teaching methods and strategies that can help overcome these difficulties.

Keywords: *language learning, grammar, “a/an/the,” articles, challenges, foreign language, teaching methods, English*

Giriş

Dil öyrənmək yalnız yeni sözləri əzbərləmək və cümlələr qurmaqla məhdudlaşmır, həm də həmin dilin qrammatik strukturunun dərinliklərinə nüfuz etməyi tələb edir. Bu baxımdan artikllar — yəni *a*, *an* və *the* kimi məqalələr — xüsusilə ingilis dili kimi məqalə əsaslı dillərdə əhəmiyyətli yer tutur. Artikllar nitqin mənasına incəlik, müəyyənlik və ya qeyri-müəyyənlik qataraq ünsiyyətin daha aydın və düzgün aparılmasını təmin edir. Lakin bir çox dil öyrənən üçün artiklların düzgün istifadəsi ciddi çətinliklər yaradır. Bu, xüsusilə ana dilində artikl kateqoriyası olmayan şəxslər üçün keçərlidir (Hüseynova, 2010).

İngilis dilində artikllar isimlərin müəyyən və ya qeyri-müəyyən şəkildə təqdim olunmasında mühüm rol oynayır. Bu məqalələr — *a*, *an* və *the* — dilin strukturunda mənanı dəyişdirən və cümlənin kontekstini aydınlaşdıran vasitələrdir. Müəyyən artikl olan *the* həm danışan, həm də dinləyən üçün məlum olan, konkret bir varlığı ifadə edir (Məlikova, 2015).

Məsələn, *The car is red.* cümləsində *the car* konkret bir avtomobili nəzərdə tutur. Qeyri-müəyyən artikllar olan *a* və *an* isə söhbətə ilk dəfə daxil edilən və qeyri-müəyyən olan isimlər üçün istifadə olunur. *I saw a dog in the park.* cümləsində isə *a dog* istənilən bir iti bildirir.

Bu sistem Azərbaycan dili kimi artiklsiz dillər üçün qeyri-adi görünə bilər. Azərbaycan dilində isimlərin müəyyən və ya qeyri-müəyyən olması daha çox kontekstdə anlaşılır və xüsusi qrammatik forma ilə ifadə olunmur. Məsələn, *kitab* sözünü həm *bir kitab* (qeyri-müəyyən), həm də *həmin kitab* (müəyyən) mənasında istifadə etmək mümkündür. Bu səbəbdən, ingilis dili öyrənən azərbaycanlı tələbələr artiklların istifadəsində tez-tez qarışıqlıq yaşayırlar (Məmmədova, 2015).

Tədqiqat zamanı aparılan müşahidələr göstərir ki, dil öyrənənlər artiklları ya çox istifadə edir, ya da ümumiyyətlə istifadə etmirlər. Bu da ifadənin mənasında dəyişiklik yaradır və qarşı tərəfdə anlaşılmaqlıq doğurur. Məsələn, *He is teacher.* cümləsi qrammatik cəhətdən yanlışdır, çünki peşə bildirilən zaman qeyri-müəyyən artikl tələb olunur: *He is a teacher* (Ələkbərova, 2019).

Bundan əlavə, *an* və *a* artikllarının düzgün seçilməsi də çətinlik yaradan məqamlardandır. Tələbələr səslə yox, hərflə qərar verdikdə səhvlərə yol verirlər. Halbuki, *an* artiklı sait səslə başlayan sözlər üçün, *a* isə samit səslə başlayan sözlər üçün istifadə olunur. Məsələn, *an hour, a university* — burada tələffüzə əsaslanan seçim mühümdür (Vəliyeva, 2016).

Əlavə olaraq, artiklların kontekstdə istifadəsi də fərqlənə bilər. Bəzi hallarda artikl işlənməsi və ya işlənməməsi cümlənin mənasına təsir göstərir. Məsələn:

- *I went to school.* (məktəbə tələbə kimi getmək)
- *I went to the school.* (konkret bir məktəbə getmək — ziyarət, yoxlama və s. məqsədilə)

Bu incə fərqlər artiklların yalnız qrammatik deyil, semantik yük daşıdığını da sübut edir.

Tədris prosesində bu problemlərin aradan qaldırılması üçün müəllimlər sistemli və kontekstual yanaşma tətbiq etməlidirlər. Praktik nümunələr, vizual materiallar və danışiq əsaslı tapşırıqlar vasitəsilə öyrənənlər artiklların funksiyasını daha yaxşı dərk edə bilirlər. Məsələn, cütlüklərlə sual-cavab formatında aparılan məşğələlərdə artikl istifadəsi təbii və funksional şəkildə möhkəmlənir (Əliyev, 2012).

Əlavə olaraq, öyrənənlərin səhvlərini təhlil etmək və onlara kontekst daxilində düzəlişlər vermək effektiv tədris strategiyalarından sayılır. Tədqiqat nəticəsində məlum olub ki, artiklların düzgün istifadəsi öyrənənin dil səviyyəsinin yüksəlməsi ilə birbaşa əlaqəlidir və bu bacarığın inkişafı ümumi nitq mədəniyyətinə müsbət təsir göstərir (Məmmədov, 2017).

Artiklların istifadəsi kontekstdən asılı olaraq dəyişə bildiyi üçün bəzən bu qaydaları yadda saxlamaq və tətbiq etmək olduqca çətin olur. Belə hallarda dil öyrənənlərin qrammatik səhvlərə yol verməsi və ifadə etdiyi fikrin anlaşılmaqlı qalması mümkündür. Bu səbəbdən də artiklların öyrədilməsi və öyrənilməsi prosesi dil müəllimləri və tələbələri üçün mühüm məsələ olaraq qalır (Əliyeva, 2011).

Bu məqalədə artiklların dil öyrənmə prosesindəki funksional rolu və öyrənənlərin qarşılaşdıqları əsas problemlər təhlil olunur. Eyni zamanda, effektiv tədris metodları və artiklların mənimsənilməsinə asanlaşdıracaq strategiyalar təqdim edilir. Məqsəd həm dil öyrənənlərə, həm də tədris prosesində çalışan mütəxəssislərə praktik və nəzəri baxımdan faydalı biliklər təqdim etməkdir (Hacıyeva, 2009).

Artikllar cümlədə ismin miqdarını, müəyyənlik dərəcəsini və kontekstini ifadə etməyə kömək edir. Onların düzgün istifadəsi ingilis dilində aydın və dəqiq ünsiyyət üçün vacibdir. Artiklların səhv işlədilməsi və ya ümumiyyətlə istifadə olunmaması ifadənin mənasında anlaşılmaqlıq səbəb ola bilər. Bu səbəbdən, artiklların düzgün öyrənilməsi və tətbiqi ingilis dili öyrənənlər üçün mühüm mərhələ sayılır (Cəfərova, 2018).

İngilis dili qrammatikasının əsas və eyni zamanda ən çox çətinlik doğuran hissələrindən biri artikllardır. *A, an* və *the* kimi məqalələr cümlədə isimlərin qarşısında işlənərək onların müəyyən və ya qeyri-müəyyən olduğunu göstərir. Lakin bu struktur bir çox dillərdə, o cümlədən Azərbaycan dilində mövcud olmadığından, ingilis dilini öyrənən şəxslər üçün artiklların düzgün mənimsənilməsi və tətbiqi ciddi çətinliklər yaradır. Dil öyrənənlər bəzən artiklların istifadə qaydalarını riyazi qayda kimi qəbul edir və kontekstdəki dəyişiklikləri nəzərə almadan tətbiq edirlər. Bu isə ifadənin mənasında anlaşılmaqlıqlara səbəb olur (Quliyev, 2013).

Tədqiqat

Aparılan müşahidə və sorğular göstərir ki, dil öyrənənlərin əksəriyyəti artiklların istifadəsində ən çox *a/an* ilə *the* arasındakı fərqi başa düşməkdə çətinlik çəkir. Müəyyənlik və qeyri-müəyyənliyin kontekstdə necə formalaşdığı, artiklların funksional və ünsiyyətə təsir edən tərəfləri dərin-dən başa düşülmədikdə, öyrənən mexaniki və səhv yanaşmalara meyil göstərir. Bu baxımdan, artiklların tədrisində yalnız qrammatik qaydalara deyil, həm də kontekstə əsaslanan tədris metodlarına üstünlük verilməsi tövsiyə olunur. Müxtəlif tədris materiallarının — real həyatdan götürülmüş nümunələrin, audiovizual mənbələrin və interaktiv məşqlərin istifadəsi artiklların funksional mənasını daha aydın şəkildə öyrənməyə imkan verir (Muradova, 2021).

Əldə olunan nəticələr göstərir ki, artikllar ilkin mərhələdə çətin görünməsinə baxmayaraq, ardıcıl və məqsədyönlü tədris prosesi ilə onların mənimsənilməsi mümkündür. Öyrənənlərin səhvləri əsasən ana dilin təsirindən qaynaqlansa da, zamanla dilin strukturuna uyğunlaşma və praktiki tətbiqlərlə bu çətinliklər aradan qalxır. Nəticə olaraq, ingilis dilində artiklların qrammatik və ünsiyyət baxımından əhəmiyyətini vurğulamaqla yanaşı, onların öyrənilməsi üçün praktik və fərdi yanaşmaların tətbiqi vacib hesab olunur. Bu tədqiqat həm müəllimlərə, həm də dil öyrənənlərə effektiv metodların seçilməsi və artikl problemlərinin öhdəsindən gəlmək üçün faydalı ola bilər.

Nəticə

İngilis dili qrammatikasında artikllar — *a*, *an* və *the* — həm sintaktik, həm də semantik baxımdan mühüm yer tutur. Onlar ismin qarşısında işlənərək onun müəyyənlik səviyyəsini, kontekstdəki funksional vəziyyətini və referensial çərçivəsini müəyyənləşdirir. Bu baxımdan artikllar yalnız texniki qrammatik vahidlər deyil, həm də dilin ünsiyyət yönümlü işləkliyini təmin edən vasitələr kimi çıxış edir.

Tədqiqatlar göstərir ki, artiklların istifadəsi çox zaman ana dilin təsiri ilə öyrənilir və tətbiq olunur. Azərbaycan dili kimi artiklsiz dillərdə bu qrammatik kateqoriyanın olmaması, ingilis dilini öyrənənlər üçün əlavə öyrənmə yükü yaradır. Bu səbəbdən, artiklların mənimsənilməsi prosesi sadə qrammatik qaydaların öyrənilməsindən daha çox, funksional və kontekstual anlamların başa düşülməsini tələb edir. Bu isə tədrisdə spesifik metodların, kontekstual nümunələrin və praktik məşğələlərin vacibliyini ön plana çıxarır.

Eyni zamanda, öyrənənlərin artikllarla bağlı etdiyi səhvlər onların dil səviyyəsinin inkişafında əngəl yaradır, çünki artikl səhvləri kommunikativ aydınlığa birbaşa təsir edir. Düzgün artikl istifadəsi isə ifadənin daha təbii və məqsədəuyğun qurulmasına imkan verir. Nəticə olaraq, artiklların öyrənilməsi yalnız qrammatik dəqiqlik deyil, həm də ünsiyyətin effektivliyinin artırılması baxımından əhəmiyyətlidir.

Tədris prosesində müəllimlər artiklların öyrədilməsində sadə izah üsullarından, vizual nümunələrdən, real kontekstə əsaslanan dialoqlardan və təkrar əsaslı praktik təlimlərdən istifadə etməlidirlər. Tələbələrin səviyyəsinə və ana dil faktoruna uyğunlaşdırılmış diferensial tədris yanaşmaları, artiklların qavranılmasını və tətbiqini əhəmiyyətli dərəcədə asanlaşdırır. Beləliklə, artiklların funksional mənasının öyrədilməsi həm akademik, həm də gündəlik dil istifadəsinin inkişafı üçün əsas şərtlərdən biri kimi qəbul edilməlidir.

Ədəbiyyat

1. Cəfərova, L. (2018). *İngilis dili qrammatikası və test toplusu*. Elm və Təhsil.
2. Əhmədova, A. (2020). *İngilis dili üçün qrammatik vəsaiti*.
3. Ələkbərova, L. (2019). *İngilis dili dərində qrammatik əsasında*.
4. Əliyev, A. (2012). *İngilis dili: Qrammatika və tərcümə*. Adiloğlu.
5. Əliyeva, N. (2011). *İngilis dili: Qrammatik izahlar və nümunələrlə*. Müəllim.
6. Hacıyeva, S. (2009). *Qısa ingilis dili qrammatikası*. Səda.
7. Hüseynova, H. (2010). *İngilis dilinin qrammatikası*. Maarif Nəşriyyatı.
8. Məlikova, N. (2015). *İngilis dilində artikllar və onların istifadəsi*.

9. Məmmədov, T. (2017). *İngilis dili qrammatikası abituriyentlər üçün*. Zirvə.
10. Məmmədova, S. (2015). *İngilis dili qrammatikası və testlər*. Təhsil.
11. Muradova, S. (2021). *İngilis dili qrammatikası – izahlı tədris vəsaiti*.
12. Quliyev, İ. (2013). *İngilis dili dərsləri vəsaiti (qrammatika və tapşırıqlar)*. Təhsil.
13. Rəhimova, G. (2014). *İngilis dili qrammatikasına giriş*. Nurlan.
14. Vəliyeva, R. (2016). *İngilis dili: Qrammatika və dil bacarıqları*.

Daxil oldu: 03.04.2025

Qəbul edildi: 09.07.2025